

تبیین نقش عزت نفس و پیشینه تحصیلی در عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه‌های دولتی شهر تهران

زهراسادات تولیتی*

چکیده

هدف از پژوهش حاضر تبیین نقش عزت نفس و پیشینه تحصیلی در عملکرد تحصیلی است. به همین منظور از میان دانشجویان دانشگاه‌های شهر تهران، ۵۲۲ دانشجو به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. ابزار پژوهش در این مقاله پرسشنامه عملکرد تحصیلی (EPT) فام و تیلور (۱۹۹۹) و پرسشنامه عزت نفس آیزنک است. همچنین از میانگین نمرات ترم قبل دانشجویان به عنوان شاخص پیشینه تحصیلی استفاده شد. تحلیل آماری داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS نشان داد که: رابطه معنادار و منفی بین عزت نفس و عملکرد تحصیلی و پیشینه تحصیلی و عملکرد تحصیلی وجود دارد؛ همچنین جنسیت در رابطه بین عزت نفس و پیشینه تحصیلی با عملکرد تحصیلی، تأثیرگذار نیست و وجود رابطه معنادار بین عزت نفس و زیرمقیاس‌های عملکرد تحصیلی تأیید شد.

واژگان کلیدی: عزت نفس، پیشینه تحصیلی، عملکرد تحصیلی، جنسیت.

مقدمه

اینکه چه عواملی بر پیشرفت و موفقیت تحصیلی دانشجویان تأثیر می‌گذارد یا سهم و مشارکت هر عامل چه اندازه است، همواره از حیطه‌های مورد علاقه پژوهشگران بوده است. بوساتو و همکاران^۱ (۲۰۰۰) معتقدند که تبیین عملکرد تحصیلی، یکی از موضوعات محوری مورد علاقه روان‌شناسان تربیتی بوده است. به طور قطع مجموعه‌ای از عوامل فردی و محیطی یا عوامل شناختی و غیر شناختی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان تأثیر می‌گذارد؛ البته در هیچ پژوهشی امکان جمع‌آوری و تحلیل همه این متغیرها در کنار هم وجود ندارد و همچنین متغیر پیشرفت تحصیلی چند بعدی است و از عوامل متعدد و بیشماری تأثیر می‌پذیرد. گسترش پژوهش‌ها و یافته‌های حاصل از آنها در سطح آموزش عالی، هر گونه تفکر مبتنی بر ساده‌انگاری برای تبیین پیشرفت تحصیلی را نفی می‌کند (لواسانی و درانی، ۱۳۸۳).

در زمینه پیشرفت تحصیلی، عزت نفس دانشجو به عنوان یکی از عامل‌های اصلی ویژگی‌های شخصیتی است که می‌تواند پیشرفت تحصیلی را تحت تأثیر قرار دهد و شاید تا حدودی تفاوت‌های جنسیتی را نیز بتوان در موضوع پیشرفت دخیل دانست. عزت نفس رضایت فرد نسبت به خود و احساس ارزشمند بودن است؛ به عبارتی، منظور از عزت نفس آن است که افراد نسبت به خود چگونه فکر می‌کنند، چقدر خود را دوست دارند و از عملکردشان راضی هستند؛ به خصوص به لحاظ اجتماعی و تحصیلی خود را چگونه احساس می‌کنند و میزان هماهنگی و نزدیکی «خود ایده آل» با «خود واقعی» آنان چقدر است. در واقع، عزت نفس یک نیاز بنیادی در انسان است و محور و ستون روان انسان و موتور حرکت او در جاده زندگی است و برای انسان هیچ حکم ارزشی مهم‌تر از داوری او در امور نفس خویش نیست.

در سال‌های ۱۹۵۹ تا ۱۹۶۵ فشرده‌ترین مطالعات در باره عزت نفس صورت گرفته است (بیابانگرد، ۱۳۷۶؛ اسلامی نسب، ۱۳۷۳). از طرفی، به نظر می‌رسد که پیشرفت تحصیلی و عزت نفس دارای رابطه‌ای متقابل باشند؛ یعنی از یک طرف داشتن عزت

1. Busato, V. V., Prins, F. J., Elshout, J. J., & Hamaker

نفس موجب پیشرفت تحصیلی می‌شود؛ زیرا که خودباوری و تلقی مثبت از خویشتن در یادگیری و ایجاد انگیزش برای تحصیل اثر می‌گذارد و موجب پیشرفت تحصیلی می‌شود. از طرف دیگر، موفقیت‌های تحصیلی و رسیدن به مدارج بالا در کار آموزش، موجب ارتقای عزت نفس می‌شود. به طور کلی، پیشرفت‌های انسان در هر زمینه، تجربه موفقیت، احساس خودباوری و اندیشمندی و توانمندی در هر موردی، باعث افزایش عزت نفس در او می‌شود.

هدف هر نظام آموزشی، افزایش سطح توانایی دانش‌آموزان و دانشجویان یا به طور کلی مخاطبان خود است. شاخص تحقق یا عدم تحقق این هدف، عملکرد تحصیلی یادگیرندگان^۱ است. عملکرد تحصیلی شامل زیرمجموعه‌های متعددی از جمله پیشرفت تحصیلی^۲، خودکارآمدی^۳، انگیزه پیشرفت^۴، انگیزه لازم برای مطالعه و یا کاهش اضطراب است (تیلور، ۱۹۹۹؛ به نقل از درتاج، ۱۳۸۳). امروزه نظام آموزش و پرورش هر کشور به دنبال شناسایی عوامل مؤثر بر فرایند یادگیری، یاددهی و به تبع آن عملکرد و پیشرفت تحصیلی فراگیران است و در نتیجه، برای رشد و تعالی اهداف مورد نظر و راهکارهای رسیدن به آنها گام برمی‌دارد. عزت نفس^۵ و انگیزه پیشرفت هم از مفاهیمی است که در چند دهه اخیر مورد توجه روان‌شناسان و پژوهشگران بوده است؛ اگرچه این موضوع در مباحث دانشمندان و فیلسوفان کهن آموزش و پرورش نیز به چشم می‌خورد. در هزاران سال گذشته، گزارش‌هایی تاریخی، دیدگاه‌های فیلسوفان و شاعران و داستان‌ها و افسانه‌ها گواه بر این است که انسان نیاز دارد که خودش را خوب بداند و تمام کارکردهایش را اخلاقی و منطقی جلوه دهد. در صد سال گذشته نیز بسیاری از روان‌شناسان این دیدگاه را پذیرفته‌اند که انسان به عزت نفس نیازمند است (آدلر، ۱۹۳۷؛ آلپورت، ۱۹۵۳؛ هورنای، ۱۹۳۷؛ مزلو، ۱۹۷۰، به نقل از بیابانگرد، ۱۳۷۶). عزت نفس در قضاوت، نگرش و روند زندگی اثر چشمگیری می‌گذارد و بسته به میزان آن، تأثیراتش فرق می‌کند (آلپورت، ۱۹۷۳؛ راجرز، ۱۹۵۹؛ سالیوان، ۱۹۵۳، به نقل از قنبری، ۱۳۸۷).

-
1. Educational performance
 2. Educational achievement
 3. Self- efficacy
 4. Motivational achievement
 5. Self-esteem

از نظر جنسیتی، در جامعه ما مردان دارای عزت نفس بالا مجازند که آن را به نحو بسیار آشکارتر و فراوان‌تر از زنان دارای عزت نفس بالا ابراز کنند. همین طور برای کودکان نیز فرصت‌های بسیار اندکی برای ابراز مستقیم عزت نفس بالا داده می‌شود؛ البته عامل زمان را نیز نباید از نظر دور داشت. از زن حاضر انتظار می‌رود که عزت نفس بالاتری نسبت به زن صد سال قبل داشته باشد (پورا احسان، ۱۳۸۸).

مارکوس و همکاران^۱ (۱۹۹۲) معتقدند که زنان گرایش به داشتن طرحواره‌هایی جمعی و ارتباطی برای خود دارند. در چنین طرحواره‌هایی در مورد ارتباط با افراد دیگر به ویژه افراد مهم احساساتی هستند. در طرحواره‌های آنان دیگران قسمتی از خود و در طرحواره‌های خود گنجانده می‌شوند. در مقابل، احتمال بیشتری است که مردان طرحواره‌های فردی و مستقل خودمختار داشته باشند. صرفنظر از منبع تفاوت اگر طرحواره‌های خود زنان و مردان تفاوت داشته باشد، باید انتظار داشت که عزت نفس آنان نیز متفاوت باشد. برای مردان قسمتی از ارزیابی مثبت از خود و داشتن احساس خوبی در مورد خودشان، ناشی از برآورد ساخت اهداف متناسب با جنس است؛ یعنی استقلال، خودمختاری، جدایی و بهتر از دیگران بودن و قسمتی از ارزیابی زنان نیز ناشی از حساس بودن، داشتن ارتباط و کاملاً از وابستگی به دیگران ناشی می‌شود. از این دیدگاه، تفاوت مردان با عزت نفس بالا با مردان دارای عزت نفس پایین، میزان استقلال، جدایی و فردیت یافتن است و تفاوت زنان دارای عزت نفس بالا و زنان دارای عزت نفس پایین در میزان پیوند و داشتن ارتباط با دیگران است (پورا احسان، ۱۳۸۸).

کراگر و ولف (۲۰۰۱)، به نقل از لئون و ماتیوس، (۲۰۱۰) عزت نفس را به عنوان داوری‌های شخص از خودارزشی معرفی، و به منظور بررسی عزت نفس به هر دو صورت: صفت و حالت، یک الگوی عزت نفس یکپارچه را ارائه کردند. به عنوان مثال، صفت عزت نفس یکپارچه به نحوه ارزیابی کل خویشتن یک فرد اشاره دارد؛ در حالی که حالت عزت نفس یکپارچه از جانب احساسات فرد در یک زمان معین ارزشیابی می‌شود. از مدت‌ها پیش، موفق بودن دربرداشتن توانایی به منظور برآوردن معیارهای

1. Markos et al.

مهم یا دریافت ارزیابی مثبت تعریف شده است. عزت نفس، نقش مهمی در دستیابی به موفقیت بر عهده دارد. عزت نفس می‌تواند بر یادگیری و فعالیت‌های فرد تأثیر بالقوه‌ای داشته باشد. مطالعاتی که در مورد رابطه بین عزت نفس و وضعیت تحصیلی تا به حال انجام گرفته است، همگی همسو نبوده‌اند. در حالی که برخی از آنان نشان می‌دهند بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی همبستگی مثبت و بالایی وجود دارد (زارع و همکاران، ۱۳۸۶). برخی دیگر همبستگی ضعیفی را گزارش کرده‌اند و حتی مطالعه‌ای با این ایده که عزت نفس اثری مستقیم بر پیشرفت تحصیلی دارد، موافق نیست (ویکلین و اتنیک، ۲۰۰۶؛ به نقل از زارع و همکاران، ۱۳۸۶). در مطالعه‌ای که به منظور بررسی تأثیر پیشرفت تحصیلی بر عزت نفس ۶۴ دانشجو انجام گرفت به یک گروه از دانشجویان نمره واقعی آنان در آزمون اعلام شد و به گروهی ۱۰ نمره پایین‌تر از نمره واقعی اعلام شد. نتایج مطالعه نشان داد که عزت نفس و پیشرفت تحصیلی با یکدیگر ارتباط مستقیمی دارند (روز و بروو، ۲۰۰۰). مطالعه‌ای در ایران نیز بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی رابطه معنادار و مثبتی نشان داد (پورشافعی، ۱۳۷۷). برخی متخصصان معتقدند که عزت نفس با پیشرفت تحصیلی رابطه ضعیفی دارد؛ زیرا اگر فرد احساس خوبی نسبت به خود داشته باشد، تأثیر زیادی بر پیشرفت تحصیلی او ندارد؛ در حالی که گروهی بیان می‌کنند که این اعتماد به نفس و احساس خوب بودن منجر به تلاش بیشتر برای رسیدن به استاندارد بالاتر و پیشرفت می‌شود (روز و بروو، ۲۰۰۰). صاحب‌نظران دیگر رابطه مستقیم این دو را مورد تردید قرار دادند و می‌گویند عزت نفس متوسط یا بالا، تأثیر مهم و معناداری بر عملکرد تحصیلی ندارد، اما عزت نفس پایین تأثیر بازدارنده‌ای بر پشتکار و اعتماد عملکرد تحصیلی دارد (طادی، ۱۳۷۷). در پژوهش‌های کرنیس، براکتر و فرانکل^۱ (۱۹۸۹) همبستگی دوسویه عزت نفس و تصور فرد از توانایی خود، تأیید شد؛ بدین سان که اگر عزت نفس کاهش یابد، احساس ضعف و ناتوانی در فرد پدید می‌آید و بر عکس، با افزایش عزت نفس، فرد احساس توانمندی و ارزشمندی می‌کند و دگرگونی‌های مثبتی همچون افزایش پیشرفت تحصیلی، افزایش

تلاش برای دستیابی به موفقیت، اعتماد به نفس داشتن، بلند همت بودن، گرایش به بیشتر سالم بودن، لذت بردن از پیوند با دیگران و پیش‌بینی مثبت موفقیت‌های آینده در او پدیدار می‌شود (بیابانگرد، ۱۳۸۴). وجود نتایج متناقض در مطالعات، در کنار اهمیت موضوع پیشرفت تحصیلی و اثرات آن بر فرد و جامعه، لزوم انجام پژوهش‌های بیشتر را تأیید می‌کند.

در این راستا، هدف از این پژوهش «بررسی و مطالعه نقش عزت نفس، پیشینه تحصیلی و جنسیت در عملکرد تحصیلی» است. این پژوهش در پی پاسخ دادن به سؤال‌های زیر است:

۱. آیا بین عزت نفس و عملکرد تحصیلی در دانشجویان دانشگاه‌های دولتی شهر تهران رابطه وجود دارد؟
۲. آیا بین پیشینه تحصیلی و عملکرد تحصیلی در دانشجویان دانشگاه‌های دولتی شهر تهران رابطه وجود دارد؟
۳. آیا بین عزت نفس و پیشینه تحصیلی با عملکرد تحصیلی در دانشجویان دانشگاه‌های دولتی شهر تهران، متغیر جنسیت تأثیرگذار است؟
۴. آیا بین عزت نفس و زیرمقیاس‌های عملکرد تحصیلی (خودکارآمدی، تأثیرات هیجانی، برنامه‌ریزی، فقدان کنترل پیامد، انگیزش) در دانشجویان دانشگاه‌های دولتی شهر تهران رابطه وجود دارد؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش پژوهش، از نوع تحقیقات همبستگی است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه‌های دولتی در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ بوده است که در یکی از رشته‌های تحصیلی این دانشگاه‌ها مشغول به تحصیل بوده‌اند. نمونه آماری پژوهش حاضر شامل تعدادی از دانشجویان دانشگاه‌های تهران بوده است. شیوه نمونه‌گیری بدین صورت بوده است که ابتدا از بین دانشگاه‌های تهران تعدادی به صورت تصادفی انتخاب شدند. در این مرحله، دانشگاه‌های علامه طباطبائی، صنعتی شریف، صنعتی امیرکبیر و دانشگاه تهران به صورت تصادفی انتخاب شدند. در مرحله بعدی از بین

دانشگاه‌های مذکور تعدادی از دانشجویان از رشته‌های مختلف به صورت در دسترس انتخاب شدند و پرسشنامه‌های مذکور برای آنها اجراء شد. لازم به ذکر است حجم نمونه مورد مطالعه ۶۰۰ نفر در نظر گرفته شد که از میان پرسشنامه‌های عودت داده شده ۵۲۲ پرسشنامه معتبر وجود داشته و به نوعی حجم نمونه مورد مطالعه برابر با ۵۲۲ نفر بوده که از کفایت لازم برخوردار بوده است.

پیشرفت تحصیلی در این پژوهش، میانگین نمرات دانشجو در ترم پیشین است که به عنوان پیشینه تحصیلی دانشجویان در این مطالعه به کار گرفته شده است.

آزمون عملکرد تحصیلی در تاج: این آزمون برداشتی است از پژوهش‌های فام و تیلور (۱۹۹۹) که از جانب در تاج (۱۳۸۳) برای جامعه ایران ساخته شده است و دارای ۴۸ سؤال است. میزان پایایی این آزمون از روش همسانی درونی (آلفای کرونباخ) برابر ۰/۷۴ به دست آمد. روایی این آزمون از طریق دو روش روایی محتوا و روایی سازه ارزیابی شد (در تاج، ۱۳۸۳). میزان پایایی هر کدام از حیطه‌ها به ترتیب عبارت‌اند از: عامل اول (خودکارآمدی برابر ۰/۹۲)؛ عامل دوم (تأثیرات هیجانی برابر ۰/۹۳)؛ عامل سوم (برنامه‌ریزی برابر ۰/۷۳)؛ عامل چهارم (فقدان کنترل پیامد برابر ۰/۶۴) و عامل پنجم (انگیزش برابر ۰/۷۲). میزان پایایی هریک از خرده مقیاس‌ها در این پژوهش نیز برابر است با: خودکارآمدی ۰/۸۹، تأثیرات هیجانی ۰/۷۲، برنامه‌ریزی ۰/۹۱، فقدان کنترل پیامد ۰/۷۶، انگیزش ۰/۸۱. برای نمره‌گذاری آزمون عملکرد تحصیلی از مقیاس لیکرت پنج گزینه‌ای استفاده می‌شود که دارای نمرات صفر تا چهار است.

آزمون عزت نفس آیزنک: آیزنک (۱۹۷۶) برای بررسی شخصیت، کوشش‌های فراوانی به عمل آورده است. حاصل کوشش‌های وی پرسشنامه‌های گوناگونی درباره ابعاد مختلف شخصیت است. آیزنک کوشیده است یکی از مؤلفه‌های عمده از عوامل شکل دهنده شخصیت را که مربوط به زمینه کلی سنخ استواری سازگاری در برابر ناستواری هیجانی است بررسی کند. استواری سازگاری از صفاتی چون عزت نفس، خوشی، آرامش؛ و ناستواری هیجانی از صفاتی چون احساس حقارت، افسردگی، نگرانی تشکیل شده است. ۳۰ سؤال از پرسش‌های سنخ استواری سازگاری ناستواری هیجانی مربوط به عزت نفس است که در مقابل احساس حقارت قرار گرفته است.

آزمودنی در مقابل هر سؤال باید تا حد امکان بکوشد، با جواب آری یا خیر پاسخ دهد؛ در صورتی که واقعاً برایش امکان نداشته باشد، گزینهٔ میانه را بر می‌گزیند و علامت سؤال (؟) را انتخاب می‌کند.

میزان پایایی در پژوهش حاضر از طریق ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده است. بدین ترتیب، پس از اجرای پرسشنامه‌های عملکرد تحصیلی و عزت نفس، ضریب پایایی پرسشنامه‌ها جداگانه محاسبه شد که نتایج کامل آن در جداول زیر ارائه شده است. به طور کلی، نتایج حاصل از بررسی پایایی پرسشنامه نهایی نشان داد که ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده برای پرسشنامه عملکرد تحصیلی برابر با ۰/۷۰ و برای پرسشنامه عزت نفس برابر با ۰/۸۳ گزارش شده است.

یافته‌ها

در این قسمت ویژگی‌های جمعیت‌شناختی دانشجویان و شاخص‌های توصیفی متغیرهای وابسته پژوهش به ترتیب مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آنها در جداول زیر ملاحظه می‌شود:

جدول (۲) شاخص‌های توصیفی سن دانشجویان

متغیر	تعداد	حداقل	حداکثر	چارک اول	چارک سوم	میانه	میانگین واریانس	انحراف خطای استاندارد	خطای استاندارد
سن	۵۲۲	۱۸.۰۰	۳۰.۰۰	۲۰.۰۰	۲۳.۰۰	۲۱.۰۰	۲۱.۷۶	۵.۶۰	۲.۳۷
									۰.۱۰

همان طور که ملاحظه می‌شود حداقل و حداکثر سن دانشجویان شرکت‌کننده در پژوهش به ترتیب برابر ۱۸ و ۳۰ سال است. همچنین بر اساس جدول فوق، میانگین و انحراف معیار سن دانشجویان به ترتیب برابر ۲۱/۷۶ و ۲/۳۷ سال است.

جدول (۳) توزیع فراوانی و درصد دانشگاه محل تحصیل دانشجویان

دانشگاه	فراوانی	فراوانی تراکمی	درصد	درصد تراکمی
علامه طباطبائی	۱۴۰	۱۴۰	۲۶.۷۲	۲۶.۷۲
صنعتی امیرکبیر	۱۸۲	۳۲۲	۳۴.۷۳	۶۱.۴۵
تهران	۱۲۸	۴۵۰	۲۴.۴۳	۸۵.۸۸
صنعتی شریف	۷۳	۵۲۳	۱۳.۹۳	۹۹.۸۱
بدون پاسخ	۱	۵۲۴	۰.۱۹	۱۰۰.۰۰

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد ۲۶/۷۲ درصد از دانشجویان نمونه پژوهش در دانشگاه علامه طباطبائی، ۳۴/۷۳ درصد در دانشگاه صنعتی امیرکبیر، ۲۴/۴۳ درصد در دانشگاه تهران و ۱۳/۹۳ درصد در دانشگاه صنعتی شریف مشغول به تحصیل بوده‌اند.

جدول (۴) فراوانی و درصد جنسیت دانشجویان

جنسیت	فراوانی	فراوانی تراکمی	درصد	درصد تراکمی
مرد	۲۳۷	۲۳۷	۴۵.۲۳	۴۵.۲۳
زن	۲۸۷	۵۲۴	۵۴.۷۷	۱۰۰.۰۰

نتایج به دست آمده در جدول بالا نشان می‌دهد که از بین افراد نمونه پژوهش، ۴۵/۲۳ درصد را مردان و ۵۴/۷۷ درصد بقیه را زنان تشکیل داده‌اند.

جدول (۵) جدول توافقی فراوانی و درصد دانشگاه محل تحصیل و جنسیت دانشجویان

جنسیت	شاخص‌ها	علامه طباطبائی	صنعتی امیرکبیر	تهران	صنعتی شریف	جمع کل ردیف
مرد	فراوانی	۳۹	۱۱۲	۵۴	۳۲	۲۳۷
	درصد کل	۷.۴۶٪	۲۱.۴۱٪	۱۰.۳۳٪	۶.۱۲٪	۴۵.۳۲٪
زن	فراوانی	۱۰۱	۷۰	۷۴	۴۱	۲۸۶
	درصد کل	۱۹.۳۱٪	۱۳.۳۸٪	۱۴.۱۵٪	۷.۸۴٪	۵۴.۶۸٪
کل	فراوانی	۱۴۰	۱۸۲	۱۲۸	۷۳	۵۲۳
	جمع کل ستون	۲۶.۷۷٪	۳۴.۸۰٪	۲۴.۴۷٪	۱۳.۹۶٪	

همان طور که جدول توافقی بالا نشان می‌دهد، پرسشنامه‌های اجرا شده در دانشگاه‌های علامه طباطبائی و تهران در بین دانشجویان زن بیشتر از دانشجویان مرد است و در دانشگاه صنعتی امیرکبیر تعداد پرسشنامه‌های مردان بیش از زنان است و این امر با ترکیب جنسیتی دانشگاه‌های مذکور هماهنگی دارد.

در جدول زیر شاخص‌های توصیفی مربوط به پیشینه تحصیلی دانشجویان ارائه شده است:

جدول (۶) شاخص‌های توصیفی پیشینه تحصیلی (معدل) دانشجویان

پیشینه تحصیلی	تعداد	حداقل	حداکثر	چارک اول	چارک دوم	میانه	میانگین واریانس	انحراف خطای استاندارد	خطای استاندارد
معدل	۵۲۲	۱۱.۰۰	۱۹.۹۰	۱۵.۵۰	۱۸.۰۰	۱۷.۰۰	۱۶.۴۷	۳.۸۶	۱.۹۶

بر اساس اطلاعات گزارش شده در جدول بالا میانگین و انحراف استاندارد معدل دانشجویان که در این پژوهش ملاک پیشرفت تحصیلی آنها قرار گرفته است، به ترتیب برابر ۱۶/۴۷ و ۱/۹۶ است. ارقام مذکور به خوبی در نمودار قابل مشاهده است.

جدول (۷) شاخص‌های توصیفی عزت نفس دانشجویان

متغیر	تعداد	حداقل	حداکثر	چارک اول	چارک دوم	میانه	میانگین واریانس	انحراف خطای استاندارد	خطای استاندارد
عزت نفس	۵۲۴	۳.۰۰	۳۰.۰۰	۱۴.۰۰	۲۳.۰۰	۱۸.۰۰	۱۸.۵۰	۳۲.۷۶	۵.۷۲

بر اساس نتایج گزارش شده در جدول بالا میانگین و انحراف استاندارد عزت نفس دانشجویان به ترتیب برابر ۱۸/۵۰ و ۵/۷۲ است. با توجه به اینکه در این ابزار اندازه‌گیری، نمره ۲۱ به عنوان میانگین عزت نفس معرفی شده است، می‌توان به طور کلی چنین نتیجه‌گیری کرد که میانگین عزت نفس دانشجویان پایین‌تر از میزان متوسط بوده است.

جدول (۸) شاخص‌های توصیفی ابزار عملکرد تحصیلی دانشجویان و خرده مقیاس‌های آن

خرده مقیاس	تعداد	حداقل	حداکثر	چارک اول	چارک سوم	میانه	میانگین	اریانس	انحراف استاندارد	خطای استاندارد
خودکارآمدی	۵۲۴	۰.۷۲	۳.۰۰	۱.۸۳	۲.۳۰	۲.۰۶	۲.۰۸	۰.۱۲	۰.۳۵	۰.۰۲
تأثیرات هیجانی	۵۲۴	۰.۰۰	۳.۵۸	۱.۰۸	۲.۰۸	۱.۵۴	۱.۵۶	۰.۵۰	۰.۷۱	۰.۰۳
برنامه‌ریزی	۵۲۴	۰.۰۰	۳.۵۰	۱.۶۰	۲.۲۰	۲.۰۰	۱.۹۳	۰.۲۸	۰.۵۳	۰.۰۲
فقدان کنترل پیامد	۵۲۴	۰.۰۰	۴.۰۰	۱.۰۰	۲.۳۳	۱.۶۷	۱.۶۷	۰.۶۷	۰.۸۲	۰.۰۴
انگیزش	۵۲۴	۰.۰۰	۳.۸۰	۱.۶۰	۲.۲۰	۱.۸۰	۱.۹۰	۰.۳۴	۰.۵۸	۰.۰۳
عملکرد تحصیلی	۵۲۴	۰.۹۴	۲.۸۶	۱.۶۱	۲.۰۳	۱.۸۲	۱.۸۳	۰.۱۰	۰.۳۲	۰.۰۱

همان‌طور که در جدول بالا مشاهده می‌شود، میانگین و انحراف استاندارد عملکرد تحصیلی دانشجویان به ترتیب برابر ۱/۸۳ و ۰/۳۲ است. همچنین شاخص‌های گزارش شده برای خرده‌مقیاس‌های عملکرد تحصیلی گویای آن است که خرده‌مقیاس تأثیرات هیجانی دارای کمترین میانگین (۱/۵۶) و خرده‌مقیاس خودکارآمدی دارای بالاترین میانگین (۲/۰۸) است.

جدول (۹) میزان همبستگی عملکرد تحصیلی دانشجویان با عزت نفس و آزمون معناداری همراه

متغیر	گروه	(r)	(r ²)	T	P	تعداد	ثابت	شیب
عملکرد تحصیلی	کل	-۰.۰۸	۰.۰۱	-۱.۹۲	۰.۰۶	۵۲۲	۲.۰۵	-۰.۰۱
	پسر	-۰.۱۲	۰.۰۱	-۱.۸۹	۰.۰۶	۲۳۶	۲.۱۶	-۰.۰۲
پیشینه تحصیلی	دختر	-۰.۰۵	۰.۰۰	-۰.۷۷	۰.۴۴	۲۸۶	۱.۹۵	-۰.۰۱
	کل	۰.۱۶	۰.۰۳	۳.۷۳	۰.۰۰*	۵۲۲	۱۰.۷۵	۰.۴۷
عزت نفس	پسر	۰.۲۸	۰.۰۸	۴.۳۸	۰.۰۰*	۲۳۶	۴.۹۶	۰.۸۲
	دختر	۰.۰۶	۰.۰۰	۰.۹۶	۰.۳۴	۲۸۶	۱۵.۶۰	۰.۱۷
عملکرد تحصیلی	کل	-۰.۲۷۴	۰.۰۷۵	-۶.۵	۰.۰۰*	۵۲۴	۲۷.۳۸	-۴.۸۶
	پسر	-۰.۳۴	۰.۱۲	-۵.۵۳	۰.۰۰*	۲۳۶	۲۹.۷۰	-۶.۰۴
عزت نفس تحصیلی	دختر	-۰.۲۲	۰.۰۵	-۳.۸۵	۰.۰۰*	۲۸۶	۲۵.۵۱	-۳.۹۴

* معنادار در سطح ۹۹ درصد

نتایجی که در جدول بالا مشاهده می‌شود، همبستگی پیشینه تحصیلی دانشجویان با

عملکرد تحصیلی و عزت نفس گزارش شده است که به ترتیب، برابر است با ۰/۰۸- و ۰/۱۶. بر همین اساس ضرایب تبیین عملکرد تحصیلی و عزت نفس به ترتیب برابر ۰/۰۱ و ۰/۰۳ گزارش شده است که بسیار ناچیز است. آزمون معناداری این دو ضریب همبستگی با استفاده از آزمون t نشان از آن دارد که همبستگی پیشینه تحصیلی دانشجوی و عملکرد تحصیلی در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار نیست ولی ضریب همبستگی پیشینه تحصیلی دانشجوی و عزت نفس در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار است. ضریب همبستگی عملکرد تحصیلی و عزت نفس نیز برابر ۰/۲۷۴- گزارش شده که در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار است.

جدول (۱۰) میزان همبستگی عزت نفس با خرده‌مقیاس‌های عملکرد تحصیلی و آزمون معناداری همراه

شیب	ثابت	تعداد	P	T	(r ²)	(r)	
۳.۱۶	۱۱.۹۴	۵۲۴	*۰.۰۰۰	۴.۴۷	۰.۰۴	۰.۱۹	خودکارامدی
-۳.۴۱	۲۳.۸۳	۵۲۴	*۰.۰۰۰	-۱۰.۶۳	۰.۱۸	-۰.۴۲	تأثیرات هیجانی
۰.۸۳	۱۶.۸۹	۵۲۴	۰.۰۷۵	۱.۷۸	۰.۰۱	۰.۰۸	عزت نفس برنامه‌ریزی
-۱.۸۶	۲۱.۵۹	۵۲۴	*۰.۰۰۰	-۶.۳۱	۰.۰۷	-۰.۲۷	فقدان کنترل پیامد
-۰.۵۸	۱۹.۶۰	۵۲۴	۰.۱۷۶	-۱.۳۶	۰.۰۰	-۰.۰۶	انگیزش

* معنادار در سطح ۹۹ درصد

براساس نتایج به دست آمده جدول فوق، همبستگی عزت نفس با خرده مقیاس‌های عملکرد تحصیلی (خودکارامدی، تأثیرات هیجانی، برنامه‌ریزی، فقدان کنترل پیامد، انگیزش) به ترتیب ۰/۱۸، ۰/۴۲، ۰/۰۸، ۰/۲۷، ۰/۰۶- بوده و ضرایب تبیین آنها نیز به ترتیب ۰/۰۴، ۰/۱۸، ۰/۰۱، ۰/۰۷، ۰/۰۰، است که همگی ضرایب تبیین ناچیزی هستند. همبستگی دو خرده مقیاس برنامه‌ریزی و انگیزش با عزت نفس، براساس نتایج به دست آمده از جامعه آماری این پژوهش در سطح ۹۵ درصد معنادار نبوده، ولی همبستگی سه خرده مقیاس خودکارامدی، تأثیرات هیجانی و فقدان کنترل پیامد در سطح ۹۹ درصد معنادار است.

در پایان برای بررسی این مطلب که آیا عزت نفس و پیشینه تحصیلی (به عنوان

متغیرهای مستقل یا پیش بین) بر عملکرد تحصیلی (به عنوان متغیر وابسته یا متغیر ملاک) تأثیر دارند از روش تحلیل رگرسیون چندگانه به منظور آزمون بررسی اثر همزمان متغیرهای پیش‌بین (عزت نفس و پیشینه تحصیلی) بر متغیر ملاک (عملکرد تحصیلی) استفاده شده است. لازم به یادآوری است که در تحلیل رگرسیون تک متغیری اثر هر یک از متغیرهای پیش بین با فرض ثابت بودن اثر سایر متغیرهای دیگر بر متغیر ملاک مورد بررسی قرار می‌گیرد که نتایج آن در جدول زیر مشاهده می‌شود:

جدول (۱۱) رگرسیون چندگانه بین متغیرهای پیش بین با عملکرد تحصیلی^۱

ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تبیین چندگانه	ضریب تبیین تعدیل شده	F (۳,۵۱۸) معناداری	خطای استاندارد برآورد
۰.۲۸۰	۰.۰۷۸	۰.۰۷۳	۱۴.۷۷	۰.۳۱

همان طور که در جدول فوق نشان داده شده است، ضریب همبستگی چندگانه بین عزت نفس و پیشینه تحصیلی و عملکرد برابر ۰/۲۸۰ است که با توجه به مقدار F و سطح خطای محاسبه شده در سطح اطمینان ۹۹ درصد (!!! α) معنی دار است. ضریب تبیین نیز برابر ۰/۰۷۸ است. بدین ترتیب مشخص می‌شود که نزدیک به ۸ درصد عملکرد تحصیلی متأثر از عزت نفس و پیشینه تحصیلی است. بدیهی است سایر درصد تغییرات عملکرد تحصیلی ناشی از خطا و متغیرهایی است که محقق اندازه نگرفته است.

در جدول زیر نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه به منظور آزمون بررسی اثر همزمان متغیرهای پیش بین بر متغیر ملاک (عملکرد تحصیلی) ارائه شده است. نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام به روش Enter در جدول زیر نشان داده شده است:

۱. در این جدول R ضریب همبستگی، R² ضریب تبیین، F آزمون اعتبار ضریب همبستگی، p سطح خطا، B شیب خط رگرسیون، Beta شیب استاندارد شده خط رگرسیون و t آزمون معنی داری شیب و عرض از مبدا خط رگرسیون است.

جدول (۱۲) رگرسیون چندگانه گام به گام به روش همزمان

اثر	ضریب استاندارد (بتا)	خطای استاندارد بتا	ضریب غیراستاندارد رگرسیون	خطای استاندارد (B)	t(۵۱۹)	سطح معناداری
عرض از مبدأ			۲.۲۰	۰.۱۳	۱۶.۵۸	۰.۰۰۰
پیشینه تحصیلی	-۰.۰۴	۰.۰۴	-۰.۰۱	۰.۰۱	-۰.۸۹	۰.۳۷۲
جنسیت	۰.۰۱	۰.۰۴	۰.۰۱	۰.۰۳	۰.۲۳	۰.۸۲۰
عزت نفس	-۰.۲۷	۰.۰۴	-۰.۰۲	۰.۰۰	-۶.۳۵	۰.۰۰۰

بر اساس نتایج گزارش شده در بالا مشخص است که گرچه ضریب همبستگی چندگانه محاسبه شده معنی دار است ولی در بررسی ضرایب رگرسیونی مشخص می شود که فقط ضریب رگرسیونی محاسبه شده درخصوص عزت نفس، در سطح اطمینان ۹۹ درصد ($\alpha = 0.01$) معنی دار است و ضرایب رگرسیونی مربوط به پیشینه تحصیلی و عامل جنسیت با توجه به t محاسبه شده در این سطح اطمینان معنی دار نمی باشد. در واقع، با توجه به نتیجه جدول بالا عامل جنسیت نتوانسته است، به عنوان متغیر تعدیل کننده رابطه بین متغیرهای عزت نفس و پیشینه تحصیلی با عملکرد تحصیلی را دستخوش تغییر کند؛ بدین ترتیب، رابطه مذکور در دانشجویان زن و مرد دارای تفاوت معناداری نیست.

نتیجه گیری

بر اساس نتایج به دست آمده از جامعه آماری این پژوهش (جدول ۹)، بین عزت نفس و عملکرد تحصیلی دانشجویان رابطه منفی و معناداری وجود دارد. البته جای تعجب دارد که چرا این همبستگی به صورت منفی به دست آمده است. یکی از تبیین های این ضریب همبستگی منفی می تواند به این موضوع برگردد که رابطه بین استاد و دانشجو در دانشگاه به طور معمول این گونه است که عزت نفس بالای دانشجو عمدتاً موجب تنش بین استاد و دانشجو می شود و گاهی دانشجو خود را در موضوعات تدریس شده در کلاس بالاتر از استاد می پندارد و این امر مقدمه ای می شود تا در پایان ترم از نظر نمره مورد کم مهوری استاد قرار بگیرد. برای مقایسه ارتباط بین پیشرفت تحصیلی و

عزت نفس در جوامع مختلف، باید به اختلاف قومیت‌ها، فرهنگ‌ها، خرده‌فرهنگ‌ها و مقطع تحصیلی فراگیران مورد مطالعه نیز توجه داشت. ویکلین (۲۰۰۶)، به نقل از زارع و همکاران (۱۳۸۶). در مطالعه فراتحلیل خود، به طور وسیع چالش‌های این موضوع را بررسی کرده است. به طور مثال، با وجود اینکه سیاه پوستان امریکا به طور متوسط پیشرفت تحصیلی کمتری دارند، اما دارای عزت نفس بالاتری نسبت به سفید پوستان هستند. دیگر اینکه همبستگی بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی در مدارس ابتدایی $I=0/16$ ، در راهنمایی $I=0/15$ و در دبیرستان $I=0/21$ افزایش، اما در کالج به $I=0/09$ کاهش یافته بود و نتیجه می‌گیرد این مطلب، نظریه اریکسون را تأیید می‌کند که پیشرفت تحصیلی برای سنین پایین مهم اما در بالغین وزن خود را از دست می‌دهد. در نهایت، نتیجه حاصل از این مطالعه ممکن است انعکاسی از تورش یا اختلاف بین فرهنگ‌ها نیز باشد. لازم به ذکر است که پتیوم و همکاران (۱۹۶۸)، به نقل از بیابانگرد (۱۳۷۰)، نادری و همکاران (۲۰۰۹)، بامیستر و همکاران (۲۰۰۳)، ماروگاما و همکاران (۱۹۸۸)، به نقل از مفتاح (۱۳۸۱)، تمنایی و همکاران (۱۳۸۹) عدم رابطه بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی را گزارش کرده‌اند.

در پاسخ به سؤال دوم پژوهش براساس (جدول ۹)، همچنین رابطه منفی بین پیشینه تحصیلی و عملکرد تحصیلی در دانشجویان به دست آمده است؛ یعنی هرچه پیشینه تحصیلی دانشجو بالاتر بوده عملکرد تحصیلی پایین‌تری را نشان داده است و بالعکس ولی آزمون t، معناداری آن را تأیید نکرده است. به عبارت بهتر، اگرچه یافته‌های این پژوهش، وجود رابطه منفی بین این دو متغیر را نشان داده است اما به دلیل معنادار نبودن، لزوم پژوهش‌های بیشتری در این رابطه را می‌طلبد. از آنجا که در غالب پژوهش‌های انجام شده تفاوتی بین پیشینه و عملکرد تحصیلی قائل نشده‌اند، و در هر دو مورد میانگین نمرات دانشجو ملاک عمل قرار گرفته است، پیشین، پژوهشی با انجام پرسشنامه EPT از جانب پژوهشگر یافت نشد.

براساس یافته‌های جدول (۱۱) و (۱۲) بین متغیرهای عزت نفس و پیشینه تحصیلی با عملکرد تحصیلی رابطه معناداری وجود دارد. این مسئله نشان‌دهنده این موضوع است که عزت نفس و پیشینه تحصیلی در دانشجویان مورد پژوهش با عملکرد تحصیلی آنان در ارتباط است، ولی همان‌طور که در پاسخ به سؤال اول و دوم پژوهش مشخص شد

این رابطه منفی است که تبیین و علت وجود این پدیده را در پاسخ به این دو سؤال مورد بررسی قرار دادیم. بر همین اساس، این دو متغیر فارغ از موضوع جنسیت بوده و جنسیت در این دو متغیر معنادار نبوده است؛ یعنی رابطه بین متغیرهای عزت نفس و پیشینه تحصیلی با عملکرد تحصیلی را جنسیت دانشجویان توانسته دستخوش تغییر قرار دهد. این یافته با یافته‌های لئونداری و گونیدا (۲۰۰۷)، فراری و تاپس (۲۰۰۰)، فراری و همکاران (۱۹۹۵)، فراری (۱۹۹۱)، تاپس (۱۹۹۱)، تاپس و بامیستر (۱۹۹۰) و حسینی‌نسب و وجدان‌پرست (۱۳۸۱) همسو و با نتایج حاصل از پژوهش تمنایی و همکاران (۱۳۸۹) ناهمسو است.

با توجه به اینکه عملکرد تحصیلی دارای پنج خرده‌مقیاس است، بهتر است تفسیر این ضریب همبستگی با توجه به هر یک از خرده‌مقیاس‌ها صورت گیرد. با توجه به نتایج گزارش شده در جدول (۱۰) آشکار است که همبستگی خرده‌مقیاس‌های تأثیرات هیجانی، فقدان کنترل پیامد و انگیزش با عزت نفس به صورت منفی و همبستگی خرده‌مقیاس‌های خودکارآمدی و برنامه‌ریزی با عزت نفس به صورت مثبت به دست آمده است. بررسی سؤالات هر یک از خرده‌مقیاس‌های ابزار عملکرد تحصیلی به کار رفته در این پژوهش نشان می‌دهد که منظور از تأثیرات هیجانی، تأثیراتی منفی همچون اضطراب و استرس از انجام امتحان است؛ بر همین اساس می‌توان رابطه منفی بین خرده‌مقیاس تأثیرات هیجانی و عزت نفس را منطقی تصور کرد (البته پدیده اضطراب امتحان، مفهومی جهانی است که در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ بسیار بدان پرداخته شده است و این یافته موضوعی طبیعی است). به همین ترتیب، همبستگی‌های مثبت خرده‌مقیاس‌های «خودکارآمدی» و «برنامه‌ریزی» و همبستگی‌های منفی خرده‌مقیاس‌های «فقدان کنترل پیامد» و «انگیزش» با عزت نفس دانشجویان نیز توجیهی علمی و طبیعی دارد. یافته‌های به دست آمده در این قسمت از پژوهش، با یافته‌های لشکری‌پور و همکاران (۱۳۸۵)، نبوی (۱۳۷۶)، نیکنام (۱۳۸۶)، جلالی (۱۳۸۶)، جوینس و مردیت (۲۰۰۷)، چامور و فرنهام (۲۰۰۲)، رحیمی (۱۳۷۹)، تویاس (۱۹۸۵)، واگ و باس‌دورف (۱۹۹۶)، مجتهدی ملکی (۱۳۷۷)، موسوی و همکاران (۱۳۸۷)، صبری نظرزاده و همکاران (۱۳۸۵)، راثی (۱۳۸۲)، مرادی و همکاران (۱۳۸۴) و مظلومی محمودآباد و همکاران (۱۳۸۵) هماهنگ است.

منابع

- اسلامی نسب، علی. (۱۳۷۳). روان‌شناسی اعتماد به نفس. تهران: انتشارات مهرداد.
- بیابانگرد، اسماعیل. (۱۳۷۰). بررسی رابطه بین مفاهیم منبع کنترل، عزت نفس و پیشرفت تحصیلی پسران سال سوم دبیرستانهای تهران در سال ۷۰-۶۹. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- بیابانگرد، اسماعیل. (۱۳۷۶). روش‌های افزایش عزت‌نفس در کودکان و نوجوانان. تهران: انتشارات انجمن اولیا و مربیان.
- بیابانگرد، اسماعیل. (۱۳۸۴). رابطه میان عزت نفس، انگیزه پیشرفت و پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان سال سوم دبیرستان های تهران. مجله مطالعات روان‌شناختی دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه الزهراء، ۱، ۵ و ۴، ۱۴۴-۱۳۱.
- پوراحسان، سمیه (۱۳۸۷). فرا تحلیلی بر پایان‌نامه‌های انجام‌شده در حوزه عزت‌نفس در دانشگاه‌های شهر تهران از سال ۷۲-۸۷. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- پورشافعی، هادی. (۱۳۷۷). بررسی رابطه عزت نفس با پیشرفت. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم.
- تمنایی فر، محمدرضا؛ صدیقی ارفعی، فریبرز؛ سلامی محمدآبادی، فاطمه. (۱۳۸۹). رابطه هوش هیجانی، خودپنداره و عزت‌نفس با پیشرفت تحصیلی. مجله راهبردهای آموزشی، ۱۶، ۲، ۹۹-۱۱۳.
- جلالی، سهیلا. (۱۳۸۶). رابطه هوش و عزت نفس با اضطراب امتحان. ناشر: خانه کتاب. تهران
- حسینی نسب، داود، وجدان پرست، حسین. (۱۳۸۱). بررسی رابطه بین عزت نفس با پیشرفت تحصیلی دانشجویان علوم پایه و علوم انسانی مراکز تربیت معلم. نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تبریز، ۴۵، ۱۸۳ و ۱۸۴، ۱۰۱-۱۲۶.
- درتاج، فریبرز. (۱۳۸۳). بررسی تأثیر شبیه سازی ذهنی فرآیندی و برآیندی در بهبود عملکرد تحصیلی دانشجویان، ساخت و هنجاریابی آزمون عملکرد تحصیلی. پایان‌نامه دکترا، دانشگاه علامه طباطبائی.
- رائی، مهدی. (۱۳۸۲). بررسی رابطه گرایش دینی با عزت نفس و خودکارآمدی در بین دانش‌آموزان سال دوم دبیرستان شهر تبریز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز.

رحیمی، فاطمه. (۱۳۷۹). بررسی علل اضطراب دانش‌آموزان دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی (دختر و پسر) شهرستان شهرضا در سال تحصیلی ۷۹-۷۸. طرح پژوهشی کاربردی. مرکز تحقیقات علوم رفتاری.

زارع، نجف، دانش‌پژوه، فرح، امینی، مرضیه، رازقی، محسن، فلاح‌زاده، محمد حسین. (۱۳۸۶). رابطه وضعیت تحصیلی با سلامت عمومی و عزت نفس در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۷، ۱، ۵۹-۶۷.

صبری نظرزاده، راشین؛ میردورقی، فاطمه؛ کارشکی، حسین. (۱۳۸۹). بررسی رابطه خودکارآمدی و عزت نفس با سلامت روان در دانشجویان. اولین همایش کشوری دانشجویی عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت.

طادی، کتابون. (۱۳۷۷). بررسی ارتباط عزت نفس و میزان فراگیری مهارت‌های مراقبت از خود در نوجوانان پسر ۱۱ تا ۱۵ ساله مبتلا به فلج مغزی در مرکز بهزیستی کودکان و نوجوانان استان تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی تهران.

قنبری هاشم آبادی، بهرام‌علی. (۱۳۸۷). بررسی رابطه میزان عزت نفس و ترتیب تولد در دانشجویان دختر دانشگاه فردوسی مشهد. *فصلنامه تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره*، ۷، ۲۶، ۱۲۷-۱۱۷.

لشکری پور، کبری؛ بخشایی، نور محمد؛ سلیمانی، محمدجواد. (۱۳۸۵). بررسی ارتباط بین اضطراب امتحان با عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان مقطع راهنمایی شهر زاهدان. *مجله طبیب شرق*، ۸، ۴، ۲۵۳-۲۵۹.

لواسانی، مسعود؛ دراتی، کمال. (۱۳۸۳). رابطه ویژگی‌های فردی و خانوادگی با پیشرفت تحصیلی دانشجویان روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران. *مجله روان‌شناسی و علوم تربیتی*، ۳۴، ۲، ۱-۲۱.

مجتهدی ملکی، محترم. (۱۳۷۷). بررسی رابطه اضطراب امتحان و معدل دانش‌آموزان و تأثیر روش شناخت درمانی بر کاهش میزان اضطراب امتحان دانش‌آموزان دختر سال سوم. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.

مرادی، مریم؛ جعفری، سید ابراهیم؛ عابدی، محمدرضا. (۱۳۸۴). شادمانی و شخصیت: بررسی مروری. *مجله تازه‌های علوم شناختی*، ۷، ۲، ۶۰-۷۱.

مظلومی محمودآباد، سیدسعید؛ مهری، علی؛ مروتی شریف‌آباد، محمدعلی. (۱۳۸۵). ارتباط بین

- اعتماد به نفس و خودکارآمدی با رفتارهای بهداشتی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی. *مجله دانشگاه علوم پزشکی و خدمات درمانی*، ۳، ۲.
- مفتاح، سیمین. (۱۳۸۱). *رابطه کمرویی و عزت نفس با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوم راهنمایی شهر تهران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم.
- موسوی، معصومه؛ حق شناس، حسن؛ علیشاهی، محمدجواد؛ نجمی، بدرالدین. (۱۳۸۷). *اضطراب امتحان و برخی عوامل فردی- اجتماعی مرتبط به آن در دانش‌آموزان دبیرستانی شهر شیراز*. *مجله تحقیقات علوم رفتاری*. دوره ۶، شماره ۱. صص ۲۵-۱۷.
- نبوی، سیدصادق. (۱۳۷۶). *بررسی ارتباط عزت نفس با اضطراب امتحان در دانش‌آموزان پایه دوم دبیرستان‌های شهر تهران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- نیکنام، ندا. (۱۳۸۶). *بررسی مقایسه‌ای میزان اضطراب امتحان، عزت نفس و خلاقیت دانش‌آموزان در ارزشیابی واقعی و سنتی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه کاشان.

- Baumeister, R. E., Tice, D. M. & Hutton, D. G. (1989). Self-presentational motivations and personality differences in self-esteem. *Journal of Personality*, 57, 547-579.
- Baumeister, R.F., Campbell, J.D., Krueger, J.I., Vohs, K.D. (2003). Dose high self-esteem cause better performance, interpersonal success, happiness, or healthier lifestyles? *Journal of Psychological Science In The Public Interest*, 4, 1-44.
- Busato, V. V., Prins, F. J., Elshout, J. J., & Hamaker, C. (2000). Intellectual ability, learning style, achievement motivation and academic success of psychology students in higher education. *Personality and Individual Differences*, 29, 1057-1068.
- Chamorro, T. P, Furnham, A. (2002). Personality traits and academic examination performance. *Journal of Personality*, Vol 17, Issue 3: pp. 237-250.
- Ferrari, A. R. (1991). Self-handicapping by procrastinators: Protecting social-esteem, self-esteem or both? *Journal of Research in personality*, 25, 245-261.
- Ferrari, J.R., Johnson, J.L., & McCown, W.G. (1995). *Procrastination and task avoidance*. New York, N.Y.: Plenum Press.
- Ferrari, J.R., Tice, D.M. (2000). Procrastination as a self handicap for men and women: A task avoidance strategy in laboratory setting. *Journal of Research in Personality*, 34, 73-83.

- Joyce, E. B., Meredith, A. V. (2007). Personality and Emotional Performance: Extra version, Neuroticism, and self-monitoring. *Journal of Occupational Health Psychology*. Vol 12, Issue 2, pp: 177-192.
- Kernis, M. H., Brockner, J., & Frankel, B. S. (1989). Self-esteem and reactions to failure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(4), 707-714.
- Leon, L. C., Matthews, L. R. (2010). *Self-esteem Theories: Possible explanations for poor interview performance for people experiencing unemployment*. *Journal of Rehabilitation*, 76(1), 41-50.
- Leondari, A., & Gonida, E. (2007). Predicting academic self-handicapping in different age groups: The role of personal achievement goals and social goals. *British Journal of Educational Psychology*, 77, 595-611 .
- Naderi, H., Kumar, V., Abu Talib, M., Redzuan, M., Juhari, R.B., Mansor, M.B., Yousefi, F. (2009). Memory as mediator between test anxiety and academic achievement in high school students. *European Journal of Scientific Research*, 35, 2, 274-280.
- Ross, C.E. Broh, B.A. (2000). The roles of self-esteem and the sense of personal control in the academic achievement process. *Sociology of Education* ; 73(4): 270-84.
- Tice, D. M. (1991). Esteem protection or enhancement: self-handicapping motives and attributes differ by trait self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60 (5), 711- 725.
- Tice, D. M., & Baumeister, R., F. (1990). Self-esteem, self-handicapping and self-presentation: The strategy of inadequate practice. *Journal of Personality*, 58 (2), 443- 464.
- Tobias, S. (1985). *Overcoming Math Anxiety*. New York: Norton.
- Vogg, P.R., Papsdorf, J. D. (1995). In C.D. Spielberger and P.R. Vagg (Eds). *Test Anxiety Theory Assessment, and Treatment*. Washington, DC: Taylor and Francis, Vol. 9, pp. 183-194.